

Megjelenik minden
hónap 10-ikén, leg-
alább is 3 $\frac{1}{2}$ nagy
nyolczadrét ívnyi
tartalommal; időn-
kéntszövegközöiáb-
rákkal illusztrálva.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY.

HAVI FOLYÓIRAT

KÖZÉRDEKŰ ISMERETEK TERJESZTÉSÉRE.

E folyóiratot a
társulat tagjai az
évdíj fejében kap-
ják; nem tagok
része a Pótfüze-
tekkel együtt elő-
fizetési ára 12 Kor.

XXXII. KÖTET.

1900. MÁRCZIUS

367. FÜZET.

A tavasz hirdetői.*

1. A FÜSTI FECSKE.

(*Hirundo rustica* L. 1758.)

A »mi fecskénk« egész Európában fel a sarkkörig, úgy Nyugat-Ázsiában, sőt Norvégiában a sarkkörön túl is költ, igaz, hogy nagyon elvétve. Herman Ottó Tromsøben a 69° 38' é. szél. alatt még fészkelve talált egy párt (1888-ban); én ugyanazt ugyanott 1891-ben hiába kerestem s Bodóben a 67° 17' é. szél. alatt láttam az utolsó fecskét. A meleg Golf-áramlat hatását érzi itt madarunk s e tájékról, mint egy irodalmi adat is bizonyítja, Spitzbergákig is feltéved.

Nálunk, csak úgy mint a mérsékelt öv egyéb tájain, alig van nálánál ismertebb, közönségesebb madár. És nincs egy sem, mely átöröklés útján, természetes soron, magától, annyira az emberhez szokott volna, mint ő, a szelid tekintetű, bizalmas, fürge, jámbor, vidám, szép szárnyas házibarátunk. Hajdan persze ez a szoros — ember és fecske közt lévő — viszony nem volt meg s a barlanglakó, czölöpös házakban tanyázó történelem előtti ember alig ismerte: akkor még nem osztott vele egy födelet, hanem sziklafalakra, fákra építette sárfészekét. De azóta nagyot forgott a világ! Az a szíves fogadtatás, melyet a házakban élő későbbi emberek részéről tapasztalt, lassanként elidegenítette őt a vadságos életmódtól, oda húzódt az »eresz alá« s látta, hogy jóság, kimélet környezi. Nemzedékről nemzedékre erősbödött a szokás s ma már nagy ritkaság otthonát máshol találni, mint kunyhóban, házban, istállóban, pajtában, sőt palotában, templomban. S ő jogot is formál magának ezekhez a tartózkodó

* Mutatványt óhajtván adni Tagtársainknak annak a nagy munkának a második részéből is, melyet a földművelésügyi m. kir. miniszter megbízásából »Magyarország madarai. Különös tekintettel gazdasági jelentőségökre« címmel Chernel István irt (története a Közlöny mult évi folyamának 725. lapján olvasható), s a melyet tagtársaink 40%-os kedvezménnyel szerezhetnek meg: a tavasz hirdetői sorából választottunk ki három közönségesebbet, megjegyezvén, hogy a leírásból elhagytuk a szinonimákat, a népies neveket, s ismeretes madarokról levén szó, a faji leírást, a madarak és tojásaik nagyságára vonatkozó méreteket és az idézett költeményszemelvényekből is többet.

SZERK.

helyekhez annyira, hogy megszokott fészketájától erőszakkal sem egykönnyen lehet elűzni. De nem is űzi el senki sem, mert hisz úgy tartja a néphit: abba a házba, hol fecskefészkek van, nem üt a mennykő. Kerüli pedig azért, mert a fecske az »Isten madárkája«. S jaj annak, a ki lepiszkálja a fecskefészket! Megbünteti az Úr úgy is, hogy tehene véres tejet ad.

A fecske lénye, természete a kedélyesség, kedvesség. Ez sugárzik ki okos, fénylő szemeiből, erről tanuskodik gondtalan, behizelgő, egyszerű csicsergése, fecsegése. Nem szónok, nem énekesművész: mulattató, csevegő csupán; költő, a ki nem száll föl a magasba, nem beszél meg-rázó érzelmekről, nem hat az érzelem föntségével vagy a képzelem erejével, hanem a házi boldogságról, egyszerű, keresetlen szívérésekről hangicsál. Ő mindenkinek azt szánja, a mi megilleti, ha azután a gyenge erős akar lenni, alacsony magasra, kicsiny nagyra tör, elégedetlen többet akar — — ám kapja meg, ha a jutalom nem is édes. Ezt mondja az a humoros versecske is, mely népünk száján a fecskéneket hangutánzóan festi:

»Kicsit a kicsinek,
Nagynak nagyot;
Ha kicsi nagyot kér,
Vágd pofon, hogy szeme kiugorjéééék.«

S kedélyeskedő szólásáért, tulajdonságaiért jól írja T o m p a:

»Visszatér az elveszett mult,
Visszatér a régi fecske,
Úgy illik a boldog kunyhó
Kéményébe nagy fecsegve.«

Ezért szólítja magához A r a n y í s:

»Tavaszi fecskék, dal kedvesi,
Jertek el Isten kőmivesi.«

s örül nekik, mint minden magyar ember:

»Van egy kis fecskepár,
Mely sárfalamra sárból
Szerény fészket csinál,
Mely nekem hajnalonként
Friss dallal fizeti
Le a lakbért s a szállást
Igen, szereti.«

Már e néhány idézetből láthatjuk, mennyire beférközött a fecske a mi lelkünkbe, szívünkbe; s ha azokat kértem tolmácsul, kik mintegy mindnyájunk érzését, gondolatát kimondták, hát ez csak azért volt, mert ők a legilletékesebbek erre, még pedig a szónak abban az értelmében is, mely madarunk szokásainak, jellemző sajátságainak hűséges, igaz ismeret-
retére tartozik.

A gólya és fecske csakugyan a magyarság legválasztottabb tavasz hirdetője és nyár búcsúztatója.

Azt a magyar nem mondja soha, a mit a német érzélgősen és a valónak feláldozásával énekel: hogy »nehéz válni, mikor a rózsák már nem virágoznak s a fecskék haza utaznak!« Tudja népünk, hogy nem a meleg égövben van otthon a fecskemadár, hanem ott, a hol bölcsője ringott. Szerepel a mi felfogásunkban mint hirtvivő, postásmadár is, nyilván kitünő repte, gyorsasága révén.

A csángó dal megmondja, hogy azért szerelmi póstás a fecske, mert, a mikor kell, befogja a száját, a rigó ellenben kifütyöréshi a titkokat is:

»Gyenge ifiucska kin törli szemeit,
Kitől küldené el ő isz a levelit,
Rigótól küldené, rigó ullyon madár,
Felül a fészkiire, száll e falevéltre
Micso példát meglát, mind kifütyérgeti;
Titkos levélkét azért nem viheti.
E fecskétől küldi, feltette magában,
Kit így szólita meg nagy búbánattyában:
Vidd el fecske, vidd el az én leveletem
Apámhoz, anyámhoz sz ez én kedvesemhez,
Ülly fenyű fájúra, szállj ez ablakára
Sz ez én kedvesemnek tedd az asztalára.«

Közmondásaink és rokonfajta szólásaink egész sorát őrzik népünk és a fecske között szorosra forrott viszonyoknak; jó részök ugyan nemzetközi izű, de csak annyi, vagy talán több is eredeti hajtás. Ezekben is nyilatkozik az az észlelőtehetség, mely a látszólag mellékes, nem feltűnő, de madarunk természetét jellemző szokások ellesését is emlékezetbe kapta. Csak néhányat sorolok föl, megnyomván azt, a miben a megfigyelés érzéke nyilatkozik: »Annyi, mint őszkor a fecske«, »Elmegy ősszel a fecske, de őtet a veréb nem követi«, »Hirmondó fecske tavaszt énekel«, »Idővel a fecske még házadra szállhat« (szerencsés lehetsz), »Neki szokott, mint a fecske a repdeséshez«, »Nyári szállásért meg nem teled veled a fecske« (háladatosságnak is van határa), »Nem sirat egy fecskét egy nyár«, »Leghangosabb deákságú a fecske«, »Csacsog mint a fecske«, »Ritka, mint a fecske a kalitkában« stb. Elterjedt, kedvelt nótáink közt is gyakran előfordul a fecske, jeléül roppant népszerűségének; csak a hires »Repülj fecském«-re, »Fecském, fecském, édes fecském«, »Eresz alatt fészkel a fecske«, »Szálldogál a fecske« hangulatfakasztó dallamos énekekre figyelmeztetek.

Tudjuk, hogy tavasszal jön vissza hozzánk, még pedig az országos középnap szerint: *április 4—5-ikén*. Helyi és időjárási okok, vagyis a vidék alacsony, vagy magas fekvése, annak éghajlata, az évek szerint ingadozó tavaszfakadás módosítják első jelentkezésének napját. Az első

fecske látása eseményszámba megy minden háznál s a hiúságnak is van vele dolga, mert azt tartja népünk, a ki először lát fecskét s utána mosakszik, elveszti szeplőt, piros, bársonyos lesz az orcája:

»Fecskét látok, szeplőt hanyok.«

Mondhatjuk, hogy a füsti fecske költözködésének viszonyait minden madaré között legjobban ismerjük, mint őt magát is. A sok megfigyelés s ezek eredményeinek a meteorológiai viszonyokkal való egybevetése — köszönet Herman Ottó fáradozásainak és Hegyfoky Kabos dolgozatának — kisütötték, hogy a füsti fecske a $+94^{\circ}$ isothermájával halad tavasszal észak felé. Így van azután, hogy például Magyarország közepére majdnem egy hónappal előbb érkezik, mint Krisztiániába, viszont Dél-Európába egy hónappal előbb mint mihozzánk. Télen Afrikában, Dél-Ázsiában tanyáznak a fecskék, de világrészünknek a Földközi-tenger partjaira dülő vidékein — jövet menet — százezrenként maradnak el: az olaszok, spanyolok, dél-franciák kapzsiságának, falánkságának esnek áldozatául. Horoggal, fegyverrel törnek az »Isten madárkái« ellen, sőt a modern eszközöket is felhasználják pusztításaik tetőzésére, zsákmányuk öregbitésére: drótokat vonnak, melyeken a fáradt fecskék — úgymint a telegráfdrótokon szoktak — gyanútlanul, nagy számban pihennek meg. Ekkor erős elektromos áramot bocsát a madárfogó a dróton át s százanként, mint a legyek, hullanak az agyonütött madárkák a földre, hogy csomóba kötve, fenyves madarak módjára piacra, konyhára kerüljenek. Ez a rémséges tizedelés, a mihez az idő viszontagságaiban tönkremenők száma kerül még, annyira megéreződik, hogy tavasszal alig fele, sőt egyharmada sem jön meg azoknak, melyek ősszel elutaztak.

Az első fecskék rendszeren tavak, vizek táján, majd a falvak, városok környékén mutatkoznak s mintegy két héttel később jönnek csak azok, melyek besietnek a házakba régi fészekükhöz s azonnal odaülnek pihenni, ficserélgetéssel felejtve a nagy út fáradalmait s köszöntve otthonukat. Kezdetben nem sokat időznek a fészeknél csak estére térnek ahhoz; napközben a környéken röpködnek. Egyetlen egyszer voltam szemtanuja valóban szép fecskeérkezésnek, 1890. tavaszán, mikor Dinnyésen, a Velencei tónál, észleltem a madárvonulást. Márczius 23-ának délutánjáig még egyetlenegy sem került szemeim elé; e napon alkonyatkor a puszta végén elterülő kis tónál egyszerre csak négy darabot látok, sebesen, egyenesen délről-északnak szállani; nem sok idő múlva ugyanez irányba hét darabot, melyek mind tovább siettek. Kevés vártatra azután 50—60 darabból álló csapat jött délről, leereszkedett a víztükör fölé, elkezdett össze-vissza repkedni, csicseregni, legyeket fogdosni.

Megtelepedésök után egy-két hétig vigan járnak-kelnek, pár után néznek, udvarolgatnak, majd élvezik a mézeshetek gyönyörű, gondtalan

édességét. Felszállnak a magasba, ide-oda ívelnek surrantgatnak a felhők határában, majd leereszkednek, nyílsebeseen vágódnak, kigyóznak, bizonyos területeket körbe bejárnak, szüntelen csicseregve, beszélgetve. Közbe kinyugosznak valami párkányon, száraz ágon, csatornaszálon, tisztogatják, rendezgetik tollazatukat, folytatva csevegésüket is. Borult hűvös időben a föld fölött, vizek tükrén szárnyalnak oly gyorsan, hogy a szemmel alig követhetjük. Bekalandozzák az utcákat, udvarokat, tereket s nagyszerűen tudnak útközbe eső akadályok elől merész kanyarulattal, szinte félreugorva, oldalt vagy fölvetve magukat, kitérni. Fészkeket, mint általában ismeretes, negyed gömbszelet alakban sárból, pár szalmaszállal tapasztva, építik mindig úgy, hogy fölötte valami tetőzet legyen s belül finom szálakkal tollakkal bélelgetik melege. Kivétel és igazán ritkaság máshol fecskefészket találni mint ereszek, folyosók, istállók, kiugró párkányok stb. alatt. Néha azonban mégis előfordul a rendes szokástól való eltérés. Így *Cerva Frigyes* talált fecskefészket, Csepel-szigeten, ákácza szétágazó ágai között, alak szerint olyant, mint egy pintyfészket, csakhogy sárból építve; egy másik, Erdélyből való, vadszőlőindák közé volt rakva s az ezredéves kiállításon a K. M. Természettudományi Társulat gyűjteményében állott.* Olyan eseteket is tudok, hogy kitömött, fali díszül szolgáló, ragadozó madárra fészkeltek, sőt az illető fél más lakásba hurczolkodásával a jövő évben is fölkeresték különös otthonukat, noha az a régi helytől jó távolra esett. A költés java munkája májusra esik; ekkor javítgatják ki a meglévő, évek óta használt fészkeket vagy építenek újakat. Különösen oly pontokat kedvelnek, hol valami kiálló lécz vagy szeg a fészkek alját mintegy tarthatja. Gyakran ugyanis a pusztá falra ragasztott fészkek leválik s újra kell kezdeniök a kőművességet.

Fészkekalja rendszeren öt, néha hat, fehér alapszínű, rozsdabarnásan és szürkés ibolyásan foltozott, pettyezetett tojásból áll.

Körülbelül két heti költés után, melyben a hím is felváltja párját, kikelnek a fiókák. Az a melegséges, példás vonzódás, mely a fecske család életének kiszökkenő alapvonása, most éri tetőfokát. Nem szükség leírnom ezt a gyöngéd gondot — — mindnyájan ismerjük. Az etetés gondja roppantul előveszi az öregeket, mert az éhes fiókák rengeteg eleséget elemésztenek. *Vidonyi*, a ki igazán alaposan figyelte madarunk életmódját, írja, hogy egy fecskepár reggeli négy órától esti kilencz óráig 538-szor hozott élelmet fiókáinak, még pedig legsűrűbben — 62-szer — esti hét és nyolcz óra között.

Miután a fészkekből kirepültek, egy ideig a közeli tetőzeten, száraz gallyakon tartózkodnak s a szülők addig táplálják őket, míg elég ügyesek nem lesznek. Megtanítgatják repkedni, legyeket fogni. Hálásra az egész család a

* *Lerajzolva a Term. tud. Közl. 1896. évf. 316. 1.*

fészekhez húzódik s valami dróton, léczen éjszakázik. Egy folyosón, egy istállóban kelt fészekaljok össze is verődnek később s együtt alusznak ilyen választott, bölcsőjőktől nem igen távoleső helyen. Szobám ajtaja fölött a csengetyű drótján néha egész őszig 28 fecske — részben előre, részben hátra fordulva, egymáshoz simulva — töltötte az éjjelt, míg csak az ősz el nem szólította őket tőlem. Majdnem minden pár az első költés után, júliusban másodszor is tojik, de akkor csupán 3—4 tojást. Zavartatás esetén sokszor megkésnek s így van az, hogy még augusztus végén is akad fészekben ülő fióka.

A mily kedélyes állatka a fecske, annyira okos is. Jól tudja, ki az ellensége, ki a jó barátja; hol fogadják szívesen, hol ellenszenvvel. De bizalmassága mellett vigyázó, szemes is, s habár ügyes repülése sok veszély elől védi, mégis az ellenséget éles, figyelmeztető csipogással; sivítással jelzi, inti a többi madarakat is: Vigyázatok, baj van! Bizva szárnyaiban merész, sőt szemtelen is; varjut, karvalyt, vagy macskát és más nem jó járatú állatot azonnal vészjelző hangjával körül repked, mire a környék fecskéi mind összegyülekeznek s hangos visitgatással, ide-oda csapkodással kergetik, hajszoják azokat a távolba.

Augusztus közepe táján már legnagyobb részök készülődik a nagy útra. Kiemelkedő épületekre, tornyokra, tetőkre gyülekeznek rokonuk, a molnárfecske társaságában s naponként gyakorolják magukat. Kisasszony napjára a főtömeg rendszerint el is búcsuzik. Üres lesz a hely, a hol még pár napja összesereglettek. Kisebb számban ide-oda röpködő idegen fecskék azonban még hetekig láthatók. Október közepén túl ezek is egyesekre apadnak vagy végleg nyomuk vész. Mielőtt a főtömeg eltávoznék, tóságos vidéken rendszerint ezernyi rajokba verődnek s a táplálék legtovább ilyen helyeken kínálkozván, addig időznek ott, míg csak meg nem fogy. Gyakran láthatunk ez időtájt a nádasokon pihenő, vizek fölött csoportozó töménytelen fecskét, melyek hálótanyára, úgy mint a seregélyek, a nádszálakra telepesznek. Naplómban följegyeztem egy idevágó megfigyelést, a legérdekesebbet, melyet e tekintetben valaha láttam. Ime jegyzetem: 1885. augusztus 5-ikén esti $\frac{1}{2}$ 8 órakor Pápa előtt egy alig 150 lépés hosszú s 100 lépés széles nádas fölött ezernyi füstifecske — becslésem szerint 5—6000 — szunyograjszerűleg hullámszik, tánczol a levegőben. Hirtelen egymásután, hátracsapott szárnyakkal, mint a prédájára vágó ragadozómadarak, irtózatossággal csapkodtak, mintegy estek a nádba, oly hatást keltve, mintha száz és ezer fekete golyócska hullana le a magasból. Egy részök ezalatt folyton kóválygott, csicssergett s az aláczikázók számának hiánya alig volt észrevehető. Jó ideig tartott, míg mindannyi behullott a sűrűbe s »elült«. Ekkor a nád közé köveket dobtam, mire olyan fékevesztett szárnyra szabadulás következett, akár csak számtalan, fekete tollal megtöltött zsák tartalmát kapta volna fel a

szél. Az egész látványnak hátterét a leáldozó Nap és a biborban fürdő, rózsaszínnel, aranyos sárgasággal élénkített nyugati ég alkotta s valóság-gal elragadóan sajátságos, gyönyörű volt az. Néhányat hullámzott ez a roppant sereg, azután újra kezdődött a »fecskeeső« úgy a mint leírtam. Novemberben nagy ritkaság már fecskét látni, de 1881-ben Sopronban november 2-ikán még öt darabot figyeltem meg a hóval fődött háztetők körül s másnap is hármat. P f e n n i g b e r g e r J. pedig a Drávafokról föl-jegyezte,* hogy egyesek egy nagy istállóban néhányszor át is teleltek. Az azonban, hogy iszapba, odvas fákba is beveszik néha magukat s átalusszák a telet, mint némely emlősök — képtelen mese.

A füsti fecske leginkább szunyogfélékből, apró repülő rovarkákból, legyekből, kis pillékből él. Ha a méhészek panaszkodnak, hogy a sok fecske kapkodja a méhesből ki-beröpködő méheket: ez gyakran tévedés, mert nem mindig a méheket, hanem épen az ott tanyázó méhellenségeket: a *viaszmolyt* (*Galleria mellonella*) stb. *pusztítják*. A mi méhet fog, az leginkább fulánk nélkül való here, mely nem árthat neki. Az azonban való, hogy néha megtizedeli a heréket a méhesek táján, sőt a dolgozó méheket is. Ha észrevesszük, hogy kárt tesz, ne engedjük a méhes közelében fészkelni. Nagy gyomrúságánál, szaporaságánál, gyakoriságánál fogva temérdek kellemetlen, káros rovar, legyet, szunyogot emészt el s tisztítja házunk környékét, a kertet, mezőt egyaránt, még pedig határozottan, mert a hol sok a préda, ott rendszerint összegyülekeznek s közös erővel támadnak a bőven kínálkozó falatokra; így a legelésző jóságot sűrűn látogatják s mindenféle alkalmatlan apró légy- és szunyog-félétől, ha nem is teljesen, de részben megszabadítják. Zsákmányukat mindig szállva kapják el s még vizet is repülés közben isznak, lecsapkodva, csókolgatva annak tükrét, néha egy kis fürdőt is koczkáztatva. Szárnyukban van erejük, a levegő elemök: a földre épen csak fészekanyagért szállnak. Az az oltalom, melyben jogosan részesül, önkénytelen azt a kivánságot fakasztja: bár részesülnének mindazok a madarak hasonló elbánásban, mint a fecske, melyek, csakúgy mint ő, kedvesek, szépek, hasznosak, de a melyeket az emberiség java része mégis üldöz. Miért? Mert azokat jobbadán nem ismeri, a fecskét pedig ismeri.

2. A DARÚ.

(*Grus grus* [L.] 1758.)

Fészkelő helyei a mérsékelt égöv északi és délkeleti részeiben fekszenek. Európa nyugati felében nem otthonos, csak Németország keleti részétől, Svéczián, Finnlandon, Oroszországon át Ázsiáig, itt Szibérián át

* Aquila 1895. 87. 1.

Kamcsatkáig fordul elő. A sarkkörön túl igen ritka, délen azonban Bulgáriában, a Dobrudsában, Dél-Oroszországban rendszeren költ. Hajdanta Magyarországon is úgy a balatoni nagy berkekben, mint az Ecsedi lápon, a Hanyság égerfás roppant területén, a Sárréteken, a nagyobb folyamaink mentén elterülő ősmocsarakban mindenütt számosan tanyázott ez a délczeg madár. Mai nap azonban alig akad már nálunk egy-két fészkelő pár. Szikla Gábor 1892-ben a »Fonyódi lápon« (a Balatonnál) még tudott darufészket s az utolsó években is — Gyurkicza pákász szerint — költött ott. A rétszárítások, folyamszabályozások fellendültével fogytak el a mi darvaink; különösen a 60-as években kezdődött ez a ritkulás, s ma csak vándor csapatokban szállnak át hazánk területe fölött, rövid időre meg is pihennek egyes nagy, néptelen síkságainkon, de ismét folytatják útjukat — telelésre vagy megmaradt hazájuk felé. Tavasszal márcziusban, az országos középnap szerint: *márczius 22—23-ikán* mutatkozik; néha előbb, néha később, úgy a mint a tavaszodás indul. Mindig seregen, nagy, sőt százas falkákban költözködik. Ősszel meg októberben utazik át. Leginkább csak a Tisza mentén, s ritkábban a Dunántúl is (Hanyságban, Balatonmellékén) száll meg. Tartózkodó helyekül embertelen, mocsaras, terjedelmes pusztaságokat választ, hol szabad kilátása van s a róna egyhangúságát legföljebb kisebb füzesek, egeresek tarkítják. Ha ilyen suhások az ősmocsár legjárhatatlanabb magányában fekszenek, akkor ragaszkodni is látszik ezekhez, mert neki búvóhelyet nyújtanak s ember még sem férhet oda. Vonulás közben a széles kiterjedésű tarlókra, friss vetésekre, főleg árpaföldekre telepszik. Fészket a legvadabb mocsarak, bokros, alig megközelíthető helyeire rakja, melybe a tojó két, ritkán három, a túzokéra emlékeztető tojást tojik. Szikla G. megfigyelte, hogy a fészkenél háborgatott darú nem repülve menekszik, hanem guvat módjára lábál el a nádas, sáros sűrűségben, közbe-közbe panaszosan krúgatva. Ugyan ő azt is észlelte, hogy a darúnak párosodáskor barnásba hajló tollszíne, mely sajátágát Homeyer J. N. s ennek révén Brehm is említi, miképen keletkezik. Homeyer azt tapasztalta, hogy a darvak iszapos csőrükkel tollaikat tisztogatván, önmaguk kenegetik be magukat, mitől azután barnás színük lesz. Szikla pedig azt figyelte meg, hogy a megtiprásnál felluskoló, felfröccsenő sártól kerül az iszap tollaikra. A fiókák anyányi korával a fészkealjok összezsapnak s falkásan járják a vetést, míg csak el nem költözködnek.

Míndez javarészt a múlté, mert a jelenben inkább csak az átutazó seregeket látjuk, a mint szabályos rendben $\vee$ alakban hasítják a levegő-egyet s krúgatva tűnnek el a szemhatárból. Repülés közben nyakukat, lábukat kinyújtják s szép sorban, szabályos szárnycsapással követik az ékidom élén repülő »falkavezért«. Krúgatásuk messze elhangzik és igen jellemző, tiszta hang, melyet sajátágos hangkészülékek segítségével majd-

Bőömbika (*Botaurus stellaris* L.). Mutatvány Chernel, Magyarország madarai II. kötetének képeiből.

nem trombitaszerűen harsogtathatnak. Légzőcsövük ugyanis többszörösen hajtogatott s bele szolgál a mellcsontba, a mi egyetlen más madárnál sincs így.

A darú rendkívül éber, vigyázó madár s ebben még a túzokon, vadlúdon, pólingon is tútesz. Ezért megközelíthetése bajos s ritkán sikerül. Nagy dolog az minden vadászember előtt: darút lőhetni! Kevesen vannak ma már közöttünk, kik ezzel dicsekedhetnének! A legbiztosabb, de a legnagyobb megpróbáltatást is kívánó módja a darúvadászatnak az, melyet az úgynevezett »darulóvók« ma is folytatnak még a Békés-, Szabolcs-, Biharmegyében utazás közben megszálló darúcsapatokra. Ez pedig így történik: A darulóvók ismerik a »darúszállásokat« s tudják, hogy a darvak egy-egy helyen nem sokáig időznek, hanem állomásokat tartva vonulnak fel tavasszal, s le ősszel. Különösen tavasszal járnak a darú után, mert ekkor némely helyen — főleg a hol árpát vetnek — napokig is elvannak s tolluk is értékesebb. A kinézett darvas területek vadászatának tulajdonosával már jó eleve megegyeznek, hogy mikor madarunknak »ideje van«, a kicsinálásokkal perczet se veszítsenek, hanem szabadon kezdhessék a mesterséget. Alig hogy kieresztett az idő s a darvak megindultak téli tanyájokról, a darulóvók — többnyire bokor-számban 2—4-en — a kinézett délibb területekre utaznak s várják az érkezőket. Még napszállta előtt kilesik a beszálló helyeket — székfeneki locsogót — a hol t. i. a darvak éjszakázni szoktak. Jól elbujva várnak itt, mert a darúsereg mindig előbb kémeket küld maga elé s csak ha ezek meggyőződtek a hely bátorságos voltáról, jön a főcsapat, többnyire már besötétedéssel. Miután a darvak letelepedtek s lubiczkolni, inni kezdenek, az öreg este pedig teljesen beköszöntött, embereink elsompolyognak leshelyükről, feltéve, hogy a darvak nem igen messze éjjeleznek s a hely hamarosan ismét elérhető. Ilyenkor csak éjfél után indulnak ki újra a tulajdonképeni vadászatra és szél ellen, töltött puskával — egymástól bizonyos távolban — csúsznak a sötétség burkában, a darúhálás felé. Ha azonban nagy és nehéz út vezet odáig, mint pl. a bihari »Sárreten«, a Berettyó mocsaraiban, akkor mindjárt a beszállás után, illetőleg az éjszakának rájuk szakadásával, elkezdik csúszó-mászó életüket. Mert lassan, nehezen, síri csöndben, minden zaj nélkül lehet és kell előre jutniok, akár csak a kigyónak. Gyakran több kilométernyi utat tesznek meg így a posványban, ingoványban. Persze nátha, meghülés nem igen bántja ezeket a Nap barnította alakokat. Végre célhoz érkeznek, azaz a darvak neszét — mely eddig is irányította őket a vak éjszakában — annyira közel hallják, hogy körülbelül fél puskalövésnyire lehet tőlük a falka. Meglapulva várnak; nem sokára vége lesz türelmök próbájának. Kezd hűvösödni. Áthúzó rézcék szárnyzuhogása hallatszik, a keleti égen pedig keskeny világosodó sáv töri át a szürke éjnek fátylát. Pitymallik. A dar-

vak mozgolódní kezdenek, ébredenek s már-már fekete árnyakként kiválnak a sötétségből. Még csak egy-két percz s megdobbanhat a darúlövők szíve. A mint a daliás madarakat félig-meddig láthatják: nossza fel! Mindannyian hirtelen talpra ugranak, mintha csak egy lélek pattantotta volna őket lábra s abban a pillanatban megdördülnek a fegyverek is. A füst leverődik, szétoszlik: krúgatva, eszeveszett kapálódzással sietnek el a meglepett szárnyasok, de megfogyva, mert 6—7 darab is ott fetreng a sekély pocsolyásban utolsó vergődés közt. Az ügyes, tapasztaltabb darúlövő felszálltában rögtön megismeri a hímet s arra tartja fegyverét, persze a sűrű csapatba 3—4 fegyver sörétje vágván, hull az is, a melynek szánva nem volt a gyilkos lövés; de hát az terít. A darúlövők pedig felkapják a zsákmányt, kiszedik a disztollakat — hisz ezekért fáradtak! — s utaznak tovább a legközelebbi északibb darúzállásra. Ugyancsak megismélik vadászatukat, s megint odább vándorolnak, mindig a költözködő darvak nyomában. Sokszor Romániában kezdték a vadászatot s a darvakkal menvén, az Ecsedi lápon végezték. Nemcsak a kenyérkereset, a szenvedély is viszi őket. Így hallottam én a darúlövők vadászati módját, mely igazán még ősi módon folyik, egy berettyóújfalusi puskástól, mikor a bihari nagy »Sárrétet« jártam. Ő maga is résztvett ilyen vadászon, saját tapasztalatából beszélt tehát. **L a k a t o s K á r o l y** azt is följegyezte madarunkról, hogy mikor az ötvenes években a nemzet életerejje visszafajtvá, csak mint a parázs a hamú alatt pislogott s a fegyverek sutba kerültek, mert erőszak és jogtalanság uralkodott, akkor a darúlövők darúfogásra adták magukat s csapóvasakban kerítették meg a szemfüles szárnyasokat.

A lengő, bodros darútollat akkoriban különösen keresték, habár mindig is kedves éke volt az a magyar legénységnek s úgy tartozott a pörge kalaphoz, süveghez, mint a nemesség kalapjára a kócsagforgó, sastoll és kerecseny szárny. A gavallérkodás fokmérője volt a kítűzött toll silányabb vagy szebb volta s önérzetesen mondhatta magáról a puszták fia, mikor vasárnap ünneplőjébe vágva magát »kicsípett«, **T h a l y** szavait:

»A süvegem darútollas, virágos,
Félrevágva olyan szilaj, betyáros;
Most vettem a túri vásár idején:
Hortobágyi betyárgyerek vagyok én.«

S mivel a törzsökös magyarság úgyszólván minden vidéken viselte, az alföldi nagyobb helyek vásáraitól ritkán hiányoztak azok a pákászféle, barnára pörkölt alakok, kikkel csak imént ismerkedtünk meg: a »darúlövők«. Ide vitték portékájokat s csiszárokdtak vele. Volt is ára a darútollnak. A rangosabbjáért 5—6 forintot, a silányabbért 2—3 forintot mindig megkaptak, a mi egy-egy darú után, 60—65 forintot jelent.

Régebben, úgy látszik, a nemesség is — bár ritkán — használta díszéhez; Gyöngyösi István-nak a »Murányi Venus« poétájának sorai is erre vallanak:

»Szárnyazván fejeket két darútollakkal«

vagy:

»Két darútollat szúr lova homlokára.«

Élelmesebb pákászaink ezért, ha csak szerit teheték, élve is kerítették maguknak darvakat s tartották, hogy meg-meg fosztogassák tollaiktól. Vagy 8 évvel ezelőtt a Fertőnél találkoztam egy pomogyi halással, kinek még volt eleven darúja s évenként rendszeren megtépázta, hogy tollait a rábaközi legényeknek jó pénzen eladja. Az értékpapir-tulajdonos szelvényvágásának ősi példája ez!

De nemcsak tollai révén volt nálunk népszerű a darú. Egész lényével befészkelte magát a magyarság lelki világába, ép úgy, mint a gólya, különösen mikor még számos volt s tanyája is sokféle akadt. Más népeknél, nemzeteknél is szert tett ugyan bizonyos népszerűségre, de sehol sem annyira, mint a magyarság körében. Nincs is több nemzet, mely úgy ismerte volna madárunk szokásait, mint mi. Ez a szoros viszony pedig abból fakadt, hogy a darú is ott tanyázott, a hová a magyart természete hajtotta: a végtelen rónán; hogy a darú is daliás, mozgásaiban délczeg, büszke alak: a mivel bizonyos nemzeti vonásaink rokonok.

Közmondás, népdal, hasonlat, vonatkozás, népies költőink, szerepeltetik a darút. Ott találjuk a gyermek-könyvekben, a címerekben, mesében, tréfában, komoly beszédben biznyságául, hogy mily sok kapcsolat van közte és köztünk! S a mit hangsúlyozni s a következőkben kimutatni is kívánok, abban is biznyságát kapjuk annak, hogy azt az állatot, melyet a magyarság szeret, azt ismeri is, még pedig természetrajzilag helyesen, finom éleslátással ügyelvén még kevésbbé feltűnő szokásaira is.

A darú színezetéről hívják a vasderes lovat »darúszőrűnek«, csak úgy, mint lónévül »Darút« is használunk. Magas nyulánk alakjáról a bodros ékítményű sugár kupát »darvas kupának« nevezzük. Hosszú sovány lábai pedig a kuruczság szájába adták a németségre dívó jelzőt: »darúlábú«.

Néhány találó közmondásunk, főleg biológiai alapon keletkezett:

Hírét hallotta, mint cigány a darú tojásnak = nem tud róla.

Egy után mennek a darvak = a vezetőt követi a tömeg.

Görbén hordja nyakát, mint a darú = nem egyenes tartású.

Nagyon darvadoznak = sereglenek ide-oda.

Tekereg mint ősszel a darú = ingadozó.

Mióta megfogyott a darú s a hol különben sem tanyázott, ritkaság látására mondják: »Ő is látott darút«. »Láss darút«.

Az őszi hangulat csendes bánatosságát, az elmúlt s csak időközben mutatkozó jelenség nyomán fakadó bús érzelmeket is gyakran találjuk a darúhoz kapcsolva, valamint hogy az alföldi képnek festői, jellemző vonásaként vésődött szemünkbe, fülünkbe a vonuló darvak ékalakú rendje, messze hallatszó krúgátása, mely a magyar fülnek »szép«.

A népdal mondja :

»Magasan repül a darú
Szépen szól«

Petőfi több helyen megemlékszik a vonuló darvakról, költözködésük rendjét rajzolva, így jellemzően mondja a »Hazámban« című költeményében :

Fejem fölött míg őszi légen át
Vándor darúid *V betűje* szállt«

vagy másutt :

»A levegőget darvak hasították,
Magasan repültek . . . «

Szavukat is említi: »Őszi darvak *méla kurrogása*«. Tompá-nak ez a krúgátás jobban tetszik, mint az erdei madárdal, mert a róna is jobban szívéhez nő, mint az erdő :

»Hajló bokorágon madarak szólnak,
Lombok árnyékában a csacsogó patak
Bujkálva vesz útat ;
*Mégis szebb az, ha a rónák s tavak felett
Átvonuló darú egyet-egyed krúgát.*«

Mint a tavasz és őszi hirdetője is sokszor szerepel a darú, úgy mint a gólya és fecske is. Nem maradhatott figyelmen kívül a darú azon sajtóságos szokása sem, midőn, főleg tavasszal, szenvedélye tetőfokán vagy multságára, bizonyos rendszeres *tánczot* jár. Valóságos csárdást látott ebben népünk. Kobzára vette ezt jó báró Orczy Lőrincz régi poétánk is :

»Im a tavasz eljött, kikirics virágzik,
Szántók nótájokat vigan fityerészik,
Pacsirták magasról a napot köszöntik
Darvak is elhagyott tánczokat már kezdik.«

Miskolczy Gáspár uram »Jeles Vadkertjében« 1691-ben így írja le ezt a tánczot: »fejeket hol nagy magasra fölemelik, hol össze vonszák, szárnyokat kiterjesztvén nagy krúkogással karingósan tánczolnak«.

Mai nap nem tánczol már nekünk a jó, szép darúmadár! Elvértve sem igen találkozunk vele a tanyákon, kastély udvarokon, hol mint »élő dísz«, vagy, mivel »rendet tartott a baromfiak között«, szívesen látták. Ritkaságként látjuk a legények kalapján az igazi darútollat: szürkegém —

és pulykatoll s még egyéb helyettesíti azt. Csak némely nemesi címerek őrzik hűségesen képét: ott áll rajtok egyik lábát fölemelve, benne valami kövecskét szorongatva; mért úgy tartja a közhit, a darú annyira éber, hogy mikor a többiek alusznak, a kiállított őrszemek egyik lábukba követ vagy földet ragadnak, a mit elszunyokálásuk esetén elejtven, a zörejre rögtön felébrednek, hogy perczig se felejtsek el fontos szerepöket. Az is tartja még magát, hogy a darvak hallgatag, csendes, magasan vonulásából szép időt jósol magának a tanyai ember, ellenkezőleg, mikor alatt igen krúgatva, sietve szállnak, szélvészt vár; egyébként a darú inkább a múlté s nem a jelené. Azért is terjeszkedtem ki bővebben annak a viszonynak ecsetelésére, mely közte és a magyarság közt fűződött, mert a hajdanból átcsengő hangokat akartam megőrizni. A jelenkor még tud róluk, ne felejtse hát el a jövő sem.

A darú elfogyásával, s mióta e rendes madarunkból átvonuló lett, elmosódik a régi viszony elemeinek változatossága s az az érzelem kekedik felül, az a hangulat, mely bucsúzáskor szokott fakadni bennünk, még pedig a viszontlátás bizonytalansága révén. A 60-as évek után szóló költők már így írnak róla:

Száll a darú fönn a légben:
Hová, merre viszi vágya?
Megunta itt az életet
Repül, repül más hazába. (Thaly Kálmán.)

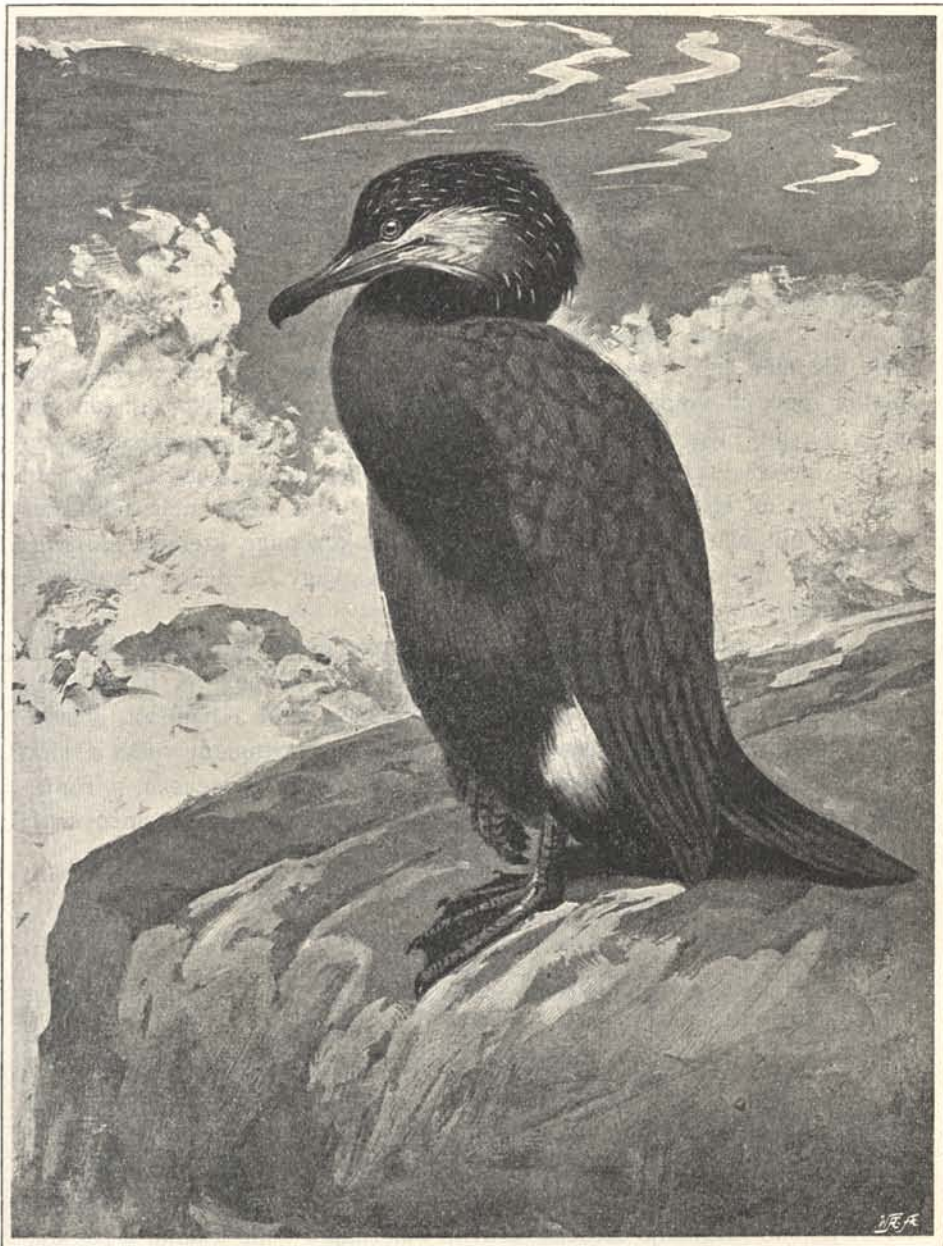
S Pósa Lajos még későbbben már csak így ír:

Darú madár *látunk-e még*.
Ha a tavasz eljő?
Vagy csak tollát, vagy csak porát
Hozza el a szellő.

Az ősmocsarak utolsó vonaglását, az ekevas éhességét megsínylette ez a daliás vadmadár; elment — nem a miénk többé!

Gazdaságilag a darúnak nálunk ma már szintén csak szűk jelentőség jut. Élelme első sorban a szemes étlemből kerül ki s legkedvesebb falatja az árpa, kukoricza s egyéb gabonaszem. Szintúgy szereti a friss növényhajtásokat, a gyenge szálatat lecsipdesni. Mellékesen kukaczkokat, pajorokat, rovarokat, kisebb gyíkot, békát, sőt, ha találkozik, egeret is megfog. Ott, hol tavaszi költözködés idején nagyobb pihenőket tart s nagy csapatokban a frissen bevetett árpaföldekre veti magát, valamelyes kárt bizony tesz. De ez csak egyes pontokra — melyek azonkívül sem számosak — tartozik s ott is alig tart pár napig.

Nagy károkatona (*Phalacrocorax carbo* L.). Mutatvány Chernel, Magyarország madarai II. kötetének képeiből.

3. A MEZEI PACSIRTA.

(Alanda arvensis L. 1758.)

Nem csoda, hogy a mezei pacsirtát majd csaknem mindenki ismeri, mert úgyszólván egész Európában, Ázsia nagy részében, sőt Észak-Afrikában is — kivéve a teljesen erdős, hegyes, szántóföldek és rétek nélkül szűkölködő vidékeket — előfordul, még pedig legtöbb helyen oly nagy számban, mint kevés más madárfaj. A mi a fülemile a ligetben, a húros rigó az erdőben: az a pacsirta a mezőn. Mind a három igazi művész, mesterdalos. Még alig érezzük a tavasz első lehelletét, még hófoltocskák fehérlenek a barna síkságon, még nyugszik ugyan a szántóvető, a föld népe, de már érzi, hogy nem sokáig tart a pihenése, mert a természet, mintha mozdult volna, érverése kezd erősebb lenni: ekkor, midőn már nincs tél, de még tavasz sincsen, kisebb-nagyobb társaságokban, nyugtalanul ide-oda szálldosva megjelenik mezőinken. Igazi tavaszhirdető, mert csakugyan az első költözőkődő madár, mely itt-ott néha már februárius közepén feltűnik, általában pedig, az országos középnap szerint: *márczius 2—3-ikán*. Előfordul, hogy gyenge teleken, vagy a délibb megyékben egyesek el sem távoznak tőlünk.

Nemsokára megérkezése után a kiengedő idő fényesebb, enyhébb napsugarai megdobogtatják szíveiket: pár után néznek. S ha ilyenkor sétálunk ki a mezőre, alig szabadulhatunk meg attól a hatástól, a melylyel a pacsirták vannak reánk. Mintha csak nagy templom volna a vidék, melyben száz és száz zsoltár hálaadó imaként száll a magasba, a Természet Urához, hogy megengedte érnünk az új munkaévet, éltető reményeivel:

»Dicső, dicső, dicső
Kikelet, kikelet!
Kivirít, kivirít
A virág mind.« *

A pacsirta így imádkozik. Nemcsak énekét küldi a magasba, maga is fölemelkedik szózatával a végtelen levegőég kékjébe; még csak egy pont — azután eltűnik a felhők hazájában, »jubiláló« dalával betöltve a környéket akkór is, mikor már nem látjuk. A szántóvető pedig elhallgatja kedves madarának gyönyörű hangjait, könnyebben esik neki a fárasztó munka, tudva, hogy az a kis dalos is »szánt« — így mondja fölemelkedését — s azért repül tán az ég felé, hogy közelebb legyen Urához s az Úr jobban meghallja dicsőítő szavát. Valósággal zeng a határ a pacsirtadaltól, ettől a szívetrázó zenétől: érezzük a jövőt, a remény fellobbanását, az új élet üdeségét. Nemcsak a fenséges hegyvidéknek, a susogó erdőknek: a sík földnek is megvan a maga költészete, szárnyas költője.

* A három utolsó sor Herman Ottó-tól való; az első a bácskai magyar népé.

Nincs mit csodálkoznunk, ha tehát — különösen nálunk — madarunk rendkívüli népszerűségnek örvend. S első sorban a szántóvető az, a ki benne még a gólyánál és fűrjnél is inkább »saját külön madarát« látja.

Népies költészetünk remek gyöngyei azok a sorok, melyek a pacsirtáról megemlékeznek s azért azok, mert abból a benső barátságból fakadtak, mely a hangulatban is az egyszerű, leplezetlen valóság szépségeit érvényesíti. Minő erő és éles megfigyelés van például Arany szavaiban :

»Kis pacsirta is szánt
Mint a szegény költő, fényes levegőben ;
Dalt zengve repült fel, dalt zeng a magasban,
Hallgat leesőben.«

Szinte látjuk fölemelkedni s némán — szokása szerint — gyorsan levágódni himnusza végén. Siet s örömeiben elfelejt beszélni ; a szántó dala megmondja az okát is :

»Kis pacsirta, ég madara,
Száll fölöttem, zeng a dala,
Párja vígan száll elébe,
Le-le csalja a fészékébe«

s a magyarság jellemző módja szerint találja el Czuczor a folytatást :

»Szántó pajtás, kis madárkám !
Nézz le, nem látod-e babám ?
Hej ! ha én fönn lebeghetnék,
Mindig babám felé néznék !«

A hatást bizonyítja, hogy e vers átment a nép szájába.

Petőfi is, az Alföld igazi költője, gyakran megemlékezik róla s ő is a közfelfogást fejezi csak ki, mikor először hallja dalát :

»Pacsirtaszót hallok megint !
Egészen elfeledtem már.
Dalolj, *tavasznak hírmondója te,*
Dalolj, te kedves kis madár.«

Tompá egyenesen őt tartja az első énekesnek :

»A pacsirta fénylő légben énekel,
Szárny és dal hatalma együtt vivé fel ;
Isten áldja ! — *ő a legfőbb énekes,*
Szent dalára szívünk hálától repes.«

Hangjáról azt mondja :

»Szól a pacsirta, mint *egy kis harang,*
Függ magasan a tiszta légben«

s ellentétbe állítja természet szavával :

»*Kicsi* madár a pacsirta,
Mégis olyan *nagy* a hangja.«

Petőfi azt is megmondja, hogy nemcsak magának énekel:

»A pacsirta fönn a kék magasban
Istenének és magának zeng.«

Tóth Kálmán is híven írja, hogy mikor elénekelte a magasban strófáit, leszáll a búzába epedő párjához:

»Búza közé száll a dalos pacsirta,
Hogyha magát már odafenn kisírta;
S búzavirág, búzakalász árnyába'
Reáakad megsiratott párjára.«

Ezek a szavak is visszhangra találtak népünknel, énekbe fogta, bizonyosságául, hogy a költő jól beszélt.

Jól tudjuk mindnyájan, hogy az erdőben hiába keressük, a mit e sorok is erősítenek;

»Szomorú a kis pacsirta,
Mind a két szemét kisírta.
Nem szeret a zöld erdőben,
Jobb szeret a sík mezőben.«

A pacsirta nemcsak tavaszhirdető, ő a hajnalfakadás dalosa is, s így igazán a reménység ébresztője. Hiszen a tavasszal az évet, a hajnallal a napot kezdjük s érzelmeink ugyanazok ilyenkor: sejtjük a jövőt. Még a csillagok ragyognak, talán a sápadtképzű, szelid Hold is világít a mezőkön, még nem hirdeti a keleti ég világossága a pitymallatot: de a pacsirták érzik már a virradást s fölemelkednek, hogy reggeli imáikkal dicsőítsék az Urat. Néha már hajnali három órakor javában szólnak, a mire azután:

»Felkel jó hajnalban a szántó álmából,
Felserkenti magát pacsirta szavából.«

Mindenkor »a reménység arany szálát« szőhetjük az ő »magas« énekéből. Megmondtuk már előbb, miként utánozza a magyarság a pacsirta éneket hangfestő szavakkal. Ennek egy másik változatát, bizalmaskodó párbeszéd alakjában, Fehérmegyéből jegyeztem föl, melyben nemcsak a hangok vannak jól adva, de bizonyos humor is kicsillámlik belőle. Elment egy, nem valami okos hírben álló gazdaember kukoriczát vetni; ezt látván a pacsirta, ijesztgetve őt, így tréfálkozott vele:

Ki-típem, kitípem, ki-típem!

Emberünk, együgyűségében, megijedt, »hogy hát mi lesz akkor a kukoriczából, ha a madarak kitépik«, haragjában csak azt tudta visszavágni a pacsirtának:

»Ha te ki-típed: akkor én nem kapálom be, nem kapálom be!«

Minden pacsirtapár fészke táját, mely kerületben aránylag nem nagy, féltékenyen őrzi s a hím erélyesen üldözi a netalán arra tévedő csentbontókat, békezavarókat. A fészkek a vetésben, réten, valami kis kaparásban száraz növényyszálakból épül. Néha már márczius végén, még inkább áprilisban, öt tojást találhatunk benne, melyek szürkés, barnás, vagy agyagszínű sárgásfehér alapon barna és szürke foltocskákkal, petytyezéssel sűrűen borítottak.

A tojó két hétig üli fészket s az első költés után júniusban, esetleg már május végén, még egyszer szaporít. Szeptemberben és októberben kezdenek csapatokba verődni s lassanként délre költözködni. Elvonulásuk nem igen sietős, mert sokszor még novemberben is láthatunk vándorlókat. Az erősebb fagy és havazás után azonban elbúcsúznak utolsó hirmondóik is.

Mint éneke, oly vonzó tulajdonságai is. Röpte ügyes, változatos; néha gyorsan vágódik fel előttünk, mint a mocsári szalonka, messze száll, majd a föld felett alacsonyan lebeget s ha énekel, reszkető szárnycsapással rézsut emelkedik a magasba, »szánt«, lebeg s messziről nézve, szinte »függ« az égen. Éneklés után gyorsan esik le, mint a nyíl. A földön többnyire futkos, nekiiramlik, azután megáll, felül valami rögre, vakanturásra, hivatató hangját hallatja, ismét odább szalad s ellenségeit földre lapulással ámítja, alakoskodik. Fára, illetőleg borókabokorra szállva, csak egyetlen egyszer láttam s bizonyágul az illető példányt meg is lőttem. Néha a földön is énekel, különösen szeles, barátságatlan időben. Addig, míg rovarokhoz nem jut, dudvamagokat szedeget, később mindenféle kisebb bogarat, szöcskét, pókot, férget, kukacot, lárvát, hernyót fogdos s szemecskéket, friss növényhajtásokat, levélcsücsköket eszik, majd mákot, kölesszemet, zabot, buzát, fűmagvakat. A gazdasági növényekben azonban kárt nem tesz s rovarpusztításával, még inkább a dudvák korlátozásával, hasznunkra van. De még ha nem is tenne hasznot, már csak énekével is kiérdemelné igaz barátságunkat. Sajnos azonban, a gyomor mindezeket nem veszi figyelembe, mert hiszen sokszor hallhattuk, micsoda pusztítást visznek véghez a pacsirták közt, nemcsak az olaszok, hanem a mi német szomszédaink is. A »lípcsei pacsirták« csemegezámba mennek s a gasztronomusok körében nagy kelendőségnek örvendenek. Nálunk szerencsére nem kapott lábra ez a hivatásos pacsirtafogás, »tükörrel« való pacsirtalövés, s madarunk általán kiméletben részesül; legföljebb a kezdő puszkások hibáznak reá.

CHERNEL ISTVÁN.